

Undersökning av detaljplan för Hågelby hage, Södra Porten område A

Förord

Följande undersökning är framtagen inför kommande samråd av detaljplan för Hågelby hage, Södra Porten område A. Syftet med undersökningen är dels att avgöra om genomförandet av föreslagen detaljplan ger upphov till betydande miljöpåverkan och därför kräver en strategisk miljöbedömning med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning, dels att identifiera och avgränsa vilka miljöaspekter som är betydande i planen.

Ansvarig för behovsbedömningen har varit Dan Arvidsson, miljöenheten, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Botkyrka kommun.

Framsida: Vy över planområdet från Hågelby hage (fornlämningsområde RAÄBotkyrka 111:1) i söder. Foto: Dan Arvidsson, februari 2022.

Sammanfattande bedömning

Planen bedöms ge upphov till betydande miljöpåverkan och kräver därför att en miljöbedömning, inklusive miljökonsekvensbeskrivning, utförs.

Kritiska miljöaspekter är kulturmiljö inkl. landskapsbild, natur och gröna samband för biologisk mångfald och rekreation. Även dagvatten och risken för översvämning är viktiga miljöaspekter. Det behövs motiveras varför man planerar ett verksamhetsområde på produktiv jordbruksmark. Det bör säkerställas att varken ditlagda bergmassor eller befintliga jordarter, inte utgörs av sulfidhaltiga massor/jordarter.

Området ligger inom riksintresse för kulturmiljövården och gränsar till ett fornlämningsområde i söder. Kulturmiljön är intimt förknippad med landskapsbilden som har mycket lång agrar kontinuitet.

Naturvärden har konstaterats inom planområdet i form av den trädrad med ekar och aspar som gränsar till verksamhetsområdet i nordväst. Ekar finns även på åkerholmen. Ekarna inom området är inte så gamla men har en framtida potential för den biologiska mångfalden när blir äldre och grövre. Direkt söder om området ligger ett betat område med höga naturvärden; Hågelby hage. Planområdet ligger inom ett viktigt grönt stråk för rekreation och biologisk mångfald och ingår i Bornsjökilen. Sett ur ett större perspektiv är området en del av ett spridningssamband för eklevande organismer.

Området ligger inom vattenförekomsten Älvestaåns avrinningsområde som inte klarar god ekologisk eller kemisk status och riskerar att inte följa miljö kvalitetsnormerna. Södra delen av planområdet riskerar att översvämmas vid skyfall.

Inledning

Den 1 januari 2018 trädde nya bestämmelser i kraft i 6 kap. miljöbalken (MB). I detta kapitel finns bestämmelser om identifiering, beskrivning och bedömning av miljöeffekter vid planering av och beslut om planer och program. Kopplat till 6 kap MB finns miljöbedömningsförordningen (2017:966) med mer detaljerade regler kring undersökning av detaljplaner. Detaljplaner där planuppgifterna har beslutats efter 1 januari 2018 ska följa de nya bestämmelserna. Framtagandet av detaljplanen för dp A Södra Porten ska därmed följa de nya reglerna för miljöbedömning. I de nya bestämmelserna är den nya benämningen på denna utredning *undersökning* (av betydande miljöpåverkan). Den tidigare benämningen av denna typ av dokument var behovsbedömning.

Nytt för 2018 är också att kommunen ska, efter undersökningen, i ett särskilt beslut avgöra om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, Miljöbalk (1998:808) 6 kap. 7 §. Beslutet ska redovisa de omständigheter som talar för eller emot en betydande miljöpåverkan. Beslutet ska göras tillgängligt för allmänheten, Lag (2017:955).

Syfte

Detaljplanens syfte är att skapa ett verksamhetsområde söder om det befintliga industriområdet Eriksberg. Planförslaget är första etappen på Botkyrka Södra Portens AB:s fastighet, Eriksberg 2:136, i utvecklingsområdet Eriksbergsdalen som ligger i Eriksberg. Området som ska planläggas är på cirka 4 hektar.

Beskrivning av planområdet

Planförslaget innebär att tidigare åkermark omvandlas till verksamhetsområde i anslutning till befintligt verksamhetsområde i Eriksberg. Åkermarken är sedan några år täckt av stora massor krossat berg. Det aktuella området ligger direkt sydost om Eriksbergs verksamhetsområde och utgör en del av Älvestas åkermarker. Området avgränsas i söder av en skogsklädd ås med naturbetesmark, Hågelby hage. Mellan åsen och planområdet finns ett motionsspår. I norr avgränsas området till Kumla gårdsväg och i öster av Hågelbyleden.

Mark och strålning

Större delen av området består marken postglacial lera och åkerholmen i nordost av morän. Den norra delen är klassade som lågriskområde för markradon och den södra delen som normalriskområde. Direkt öster om planområdet, vid Hågelbyleden, finns ett område utpekade som *aktsamhetsområde* med avseende på markstabilitet. Miljöenheten har inga uppgifter om att det skulle finnas markföroreningar inom området. Då marken i huvudsak består av lera finns normalt risk för sättningar om grundvattennivån ändras vid en exploatering. Marken har dock under några år kompakterats genom att stora mängder sprängsten lagrats på platsen. Området täcks idag av stora mängder bergmassor. Det bör säkerställas att varken ditlagda bergmassor eller befintliga jordarter, inte utgörs av sulfidhaltiga massor/jordarter.

Jordbruksmark

Större delen av planområdet utgörs av produktiv jordbruksmark som 1976 klassades som kvalitetsklass 4 av Länsstyrelsen.

En exploatering av området innebär att den åkermarken kommer att minska i area. Enligt miljöbalken 3 kap 4§ ska jordbruksmark bebyggas endast i undantagsfall. Att bibehålla jordbruk och djurhållning med lång hävd bidrar också till den historiska förankringen. Vilket är speciellt aktuellt inom detaljplaneområdet som har mycket lång agrar kontinuitet. Det kommer att krävas en motivering varför högt klassad jordbruksmark tas i anspråk.

Rekreation och friluftsliv

Själva planområdet är idag otillgängligt för besökare då det utgörs av åkermark/stenupplag, förutom den trädbevuxna delen i områdets nordvästra del. Däremot är det öppna jordbrukslandskapet viktig för det synliga intrycket för förbipasserande på motionsspåret och på gång- och cykelvägen längs Hågelbyleden och utgör en del av Bornsjökilen (RUF 2050) Se vidare under Kulturmiljö och landskapsbild.

Trots att området under stora delar av året inte kan beträdas, är det ändå av värde för rekreation som ett grönt och öppet landskapsrum med lång kontinuitet och som en liten del av ett större grönt samband, Bornsjökilen, vilket kommer att försvagas vid en exploatering.

Kulturmiljö och landskapsbild

Planområdet ligger inom Riksintresse för kulturmiljövården (Bornsjön AB16).
Motivering: ”Herrgårdslandskap utmed Mälaren och runt Bornsjön och sjön Aspen som präglas av ett sedan bronsåldern utvecklat jordbruk, kommunikationerna på vatten och till lands, den tidiga medeltidens sockeninindelning och de stora herrgårdsanläggningarna.”

Uttryck för riksintresset: Bronsåldersmiljöerna med skärvtenshögar och hällristningar samt talrika gravar, däribland flera monumentala rösen. Fornborgarna och de stora gravfälten från järnåldern, bl. a ett gravfält med stora högar vid Norsborg, vilket kan kopplas till de övergivna enheterna Borg och Hundhamra. Botkyrka pilgrimskyrka belägen invid den gamla landsvägen och i ett väl synligt läge i landskapet. De till kyrkan och sockencentrumet hörande boställena och andra byggnaderna, kyrkoherdebostället Hammarby, klockargården, fattighuset och kyrkskolan. Salems kyrka med sitt karakteristiska torn och synliga läge, samt de till kyrkomiljön tillhörande klockarbostaden och skolan. Övergivna by- och gårdstomter. Gamla vägsystem samt bryggor och hamnplatser som speglar kommunikationerna på vattnet. Det av storgodsdriften präglade landskapet med en rad herrgårdsanläggningar från i huvudsak 1700-talet, vid Vällinge, Sturehov, Norsborg, Ladvik, Bergaholm, Fågelsta, Lindhov (i huvudsak uppförda i Gustaviansk stil) och Älvesta (med tydliga drag av karolinsk stil), med uttryck för estetiska ambitioner, så som alléer, parker av såväl franska som engelska typer. Ekonomibygnader, arbetarbostäder och underlydande torp som uttryck för herrgårdarnas sociala och ekonomiska struktur. Äldre lantlig bebyggelse som exempelvis Hallinge, Lundby, Oxelby, Övre och Nedre Söderby, samt Talby.

Inom området fanns tidigare två fornminnen i form av en boplats från i huvudsak bronsåldern (RAÄ Botkyrka 108:3) samt en skärvtenshög (RAÄ Botkyrka 108:2) som båda är undersökta och borttagna. Inga krav på ytterligare undersökningar finns.

I söder och i direkt anslutning till området finns ett järnåldersgravfält (RAÄ Botkyrka 111:1) som nyligen tillgängliggjorts genom utglesning av skog och uppföljande bete.

(Se foto på framsidan av detta dokument). Gravfältet är stort med många gravar och är således ett uttryck för riksintresset

Landskapsbilden hänger i området intimt samman med kulturmiljön och domineras av öppen jordbruksmark i dalarna och skogsklädda höjder, och har mycket lång kontinuitet. Idag, d.v.s. innan stenhögarna lades upp på åkermarken, är området öppet och avgränsas mot befintligt verksamhetsområde av en trädråd. Området är en del av den öppna landskapsbilden kring Älvesta gård och det öppna området mot norr med mycket stora och gamla solitära ekar, på båda sidor av Hågelbyleden. Sambandet mellan de gamla gårdslägena Älvesta och Hågelby är fortfarande läsbart - där de ligger omgivna av brukade öppna marker. Landskapet har en ålderdomlig karaktär och upplevelsen av den gamla odlingsbygden är stark. Landskapet är ett exempel på den storgodsdrift med lång kontinuitet som lyft fram som ett uttryck för riksintresset

Vid en exploatering av området riskeras att landskapsbilden och riksintresset för kulturmiljövården kulturmiljöarvet att påverkas negativt. Detta beror bl.a. på hur stora byggnaderna blir och hur nära Hågelbyleden bebyggelse tillåts. Detta sett från Hågelby hage i söder, Tingshagen i norr och från Älvesta i öster. En kulturmiljöutredning håller på att tas fram inom ramen för förstudien för hela Södra Porten och som även innefattar aktuellt planområde.

Natur

Två naturvärdesinventeringar (NVI) har utförts. En där planområdet ingår (Calluna, 2008) och en som täcker områdena norr och öster om planområdet (Calluna, 2010). Inventeringarna har utförts på fältnivå detalj med tilläggen naturvärdesklass 4 och kartläggning av skyddsvärda träd. Planområdet utgör en del av en smal passage i den regionalt utpekade Bornsjökilens som är viktig för den regionala grönstrukturen i Stockholms län. Av Callunas inventeringar framgår att befintliga ekmiljöer och hållmarkstallskogar är viktiga för organismer beroende av ek- resp. tallskog, både som livsrum och som spridningsvägar. Sett ur ett större landskapsperspektiv så har ekmiljöerna och hållmarkstallskogarna tillsammans med skogsbeten mycket höga biologiska värden och ger mycket av karaktären till området. Det finns flera gamla grova ekar i anslutning till planområdet som har bedömts som viktiga för spridning av eklevande organismer. Framför allt gamla grova ekar är viktiga för ekberoende organismer varav flera är sällsynta. Direkt söder om planområdet ligger ett område med naturvärden; Hågelby hage.

Inom planområdet har området som gränsar till befintligt verksamhetsområde i nordväst, pekats ut som naturvärdesområde klass 3 och består av en trädråd med vidkroniga ekar och en grupp aspar. Det finns 5 vidkroniga ekar med en diameter på 6,5 dm och en grövre ek som är runt 9 dm. Det finns också flera klenare ekar. Alla ekarna står trängda av andra träd som asp, björk, rönn och sälg med flera. Längst i söder finns en grupp med aspar mellan 1 och 5 dm i diameter, några av dem med håligheter. Floran i hela området är trivial. Det finns klen död ved i området. Naturvärdena är främst knutna till de vidkroniga ekarna och de ihåliga asparna. På 50-100 års sikt kommer naturvärdena knutna till ekarna ha ökat väsentligt så värdena är främst av framtidskaraktär. Av inventeringen (Calluna, 2008) framgår också att åkerholmen i nordöstra hörnet av planområdet skulle omfattas av generell biotopskydd. Detta är dock lite missvisande då åkerholmar som omges av annan markanvändning än jordbruksmark, t.ex. vägar, inte klassas som åkerholmar och omfattas inte av biotopskydd. Aktuell "åkerholme" angränsar till Kumla gårds väg i norr och till Hågelbyleden i öster och omfattas därför inte idag av definitionen av vad

en åkerholme är och omfattas därför heller inte av bestämmelserna gällande det generella biotopskyddet. På "åkerholmen" växer idag några ekar som med tiden när de växer upp och blir grova, har potential att vara viktiga för eklevande organismer. Åkerholmen kan därför sägas vara betydelsefull för framtidens biologiska mångfald.

Ytterligare naturvärdesinventering bedöms inte behövas. Naturområdet med trädraden som gränsar till det befintliga verksamhetsområdet bör lämnas orörd. Även träden på "åkerholmen" i nordost har naturvärden, framför allt framtida värden, om ekarna får stå kvar och växa sig grova. En exploatering av planområdet kommer innebära en försvagning av de gröna sambanden; dels i nord-sydlig riktning, dels mellan Hågelby hage i söder och Tingshagen i öster.

Vatten

Området ligger inom Älvestaåns avrinningsområdet. Älvestaån är utpekad som en vattenförekomst med måttlig ekologisk status. Den klarar inte god ekologisk status på grund av övergödning och morfologiska förändringar. Älvestaån klarar inte god kemisk status på grund av PFOS och kvicksilver och PBDE. De två sistnämnda är dock undantagna då de överskrids överallt.

Miljö kvalitetsnormen god ekologisk status ska följas år 2033 och kemisk status 2027. Planområdet berör ingen grundvattenförekomst. Södra delen av planområdet riskerar att översvämmas vid händelse av skyfall.

Då Älvestaån inte klarar vare sig god ekologisk eller kemisk och risken är att MKN inte klaras, är det viktigt att minska föroreningsbelastningen på ån. En dagvattenutredning bör tas fram som visar hur dagvattnet ska hanteras för att minimera utsläppen av föroreningar. En utredning behöver också göras för hur vatten från skyfall ska hanteras.

Buller

Delar av planområdet är utsatt för buller från trafik på Hågelbyleden och Kumla gårds väg.

Då området inte planeras för bostäder eller annan känslig markanvändning är inte buller en kritisk miljöaspekt. Det kan dock vara bra att känna till bullernivåerna från vägarna när byggnader ska utformas för att erhålla en god inomhusmiljö.

Luft

Den förhärskande vindriktningen är från sydväst och det öppna området är välventilerat. Miljö kvalitetsnormerna för luftföroreningarna kvävedioxid och partiklar (PM10) klaras med marginal enligt gjorda beräkningar som Stockholms och Uppsala läns luftvårdsförbund utfört för år 2020 (LVF, 2021).

Någon spridningsberäkning bedöms inte behöva utföras då området är öppet och välventilerat, men ju närmare framför allt Hågelbyleden man uppför byggnader desto högre blir naturligtvis luftföroreningshalterna vid fasad och ev. friskluftintag.

Risk och säkerhet

Området gränsar till Hågelbyleden och Kumla gårds väg som båda är utpekade som transportleder för farligt gods. Det är därför lämpligt att låta utföra en riskutredning som grund till fortsatt planläggning.

Planen

Planen följer delvis i översiktsplanen (ÖP) från 22 maj 2014, men i ÖP är endast västra delen av planområdet är planerat för exploatering, med medeltät stadsbyggnad.

Bakgrundsmaterial

AJ Landskap, 2021. *Södra Porten Landskapsanalys, Arbetskopia 2021-03-24.*

BBV, 2016. Botkyrkas blå värden – Vattenprogram för Botkyrka kommun (reviderat 2017-09-18), Botkyrka kommun.

BGV, 2011. *Botkyrkas gröna värden – Naturvårdsprogram för Botkyrka kommun* (reviderat 2018-08-28), Botkyrka kommun.

Calluna AB, 2008. *Natur i Hågelby-Eriksberg-Lindhov – värden och bevarande, underlag till program för området.* Botkyrka kommun.

Calluna AB, 2010. *Naturinventering i området Eriksberg-Tuna, Botkyrka kommun.* Botkyrka kommun.

Ingemansson Technology AB, 2006. *Bullerkartläggning av Botkyrka kommun. Fördjupad kartläggning.* Rapport 2006:1, Miljöförvaltningen, Botkyrka kommun.

Kulturmiljöprogram för Botkyrka kommun, 2014.
www.botkyrka.se/bibliotekochkultur/kulturmiljoprogrammet/grodinge/nas

Lst, 2011. *Miljö kvalitetsnormer för vatten. En vägledning för fysisk planering i Stockholms län.* Länsstyrelsen i Stockholms län.

LVF, 2021. *PM 10 i ABC-län 2020.* [Luftföroreningskartor | SLB-analys](#)

LVF, 2021. *Kvävedioxid i ABC-län 2020.* [Luftföroreningskartor | SLB-analys](#)

VISS, Vatteninformationssystem Sverige. [Välkommen till VISS \(lansstyrelsen.se\)](http://Valkommen.till.VISS.lansstyrelsen.se)

ÖP, 2014. *Översiktsplan 2014, Botkyrka kommun.* Aktualitetsförklarad, KF 2018-04-26. Botkyrka kommun.